

Fets i Gent

El Municipi abans de la Nova Planta (1716). El cas de la Fatarella

Els dies 19 i 20 d'abril tingué lloc a la Fatarella una jornada dedicada a l'estudi de la història comarcal, amb el títol **El Municipi abans de la Nova Planta (1716). El cas de la Fatarella**, organitzada per la Universitat Internacional de Catalunya i el Centre d'Estudis de la Fatarella, amb el suport de les diverses administracions del territori, i la direcció científica del Dr. Josep Serrano Daura, de la Universitat Internacional de Catalunya.

La jornada s'inicià amb la conferència inaugural **El dret comú en el municipi: l'activitat legislativa en el municipi medieval**, a càrrec del Dr. Tomàs de Montagut Estragués, de la Universitat Pompeu Fabra. Continuà amb la ponència **Senyoria i Municipi a la Fatarella**, a càrrec del Dr. Josep Serrano Daura. La següent ponència **Les ordinations de la Fatarella, de 1705**, anà a càrrec del Sr. Vicens Subirats Mulet, jurista i historiador. Abans de dinar es va fer una visita comentada a la vila de la Fatarella.

La primera ponència de la tarda fou **El municipi a Catalunya**, a càrrec del Dr. Antoni Passola i Tejedor, de la Universitat de Lleida. A continuació el Dr. Félix Martínez, de la Universitat de Valladolid, presentà la ponència **El municipi en els regnes de Lleó i Castella**. La següent ponència fou **El municipi aragonès**, a càrrec del Dr. Jesús Morales Arrizabalaga, de la Universitat de Saragossa. La jornada del dissabte finalitzà amb la darrera de les ponències, titulada **El règim municipal al regne de València**, a càrrec del Dr. Vicens Garcia Edo, de la Universitat Jaume I de Castelló.

La jornada del diumenge començà amb la ponència **El municipi en el regne de Mallorca**, a càrrec del Dr. Antoni Planas Rosselló, de la Univer-

sitat de les Illes Balears.

Continuà amb **El municipi als territoris bascos i en el regne de Navarra**, a càrrec de la Dra. Maria Rosa Ayerbe, de la Universitat del País Basc. Després de la lectura de les comunicacions, la jornada finalitzà amb la conferència de clausura **L'organització municipal en els comtats del Rosselló i la Cerdanya**, a càrrec del Dr. Jacques Poumarède, de la Universitat de Toulouse I- Ciències Socials.

Discurs de presentació de la Jornada:

MEMÒRIA

El dia 20 d'abril de 1705, el comanador hospitaler de Vilalba, aprovava unes noves ordinations municipals de la Universitat de la Fatarella. Unes ordinations de caràcter orgànic, dictades tot solventant certs conflictes suscitats en el govern municipal.

A banda de circumstàncies concretes del document en sí, de les que ja se'n parlarà en aquestes Jornades, destaquem el fet que són de les darreres ordinations que s'aproven en aquestes comarques abans de la batalla d'Almansa amb la que aquest sector de la Catalunya meridional queda sotmès a les forces de Felip d'Anjou.

Unes ordinations que encara es formulen segons les antigues institucions municipals catalanes, abans també de la promulgació del Decret de Nova Planta de 1716 que afecta a Catalunya.

És així com per a commemorar-ho s'ha plantejat la possibilitat d'organitzar unes Jornades d'Estudi dedicades al Municipi català abans de la Nova Planta, però que també serveixin per conèixer i fer una anàlisi global sobre com s'organitzen les comunitats veïnals en els territoris immediats.

Un treball de síntesis col·lectiva que permeti recollir finalment també per escrit els estudis que es presentin sobre el municipi a Catalunya, Aragó,

València, Illes Balears, al Rosselló i la Cerdanya, País Basc, Navarra i a Castella i Lleó.

Així després de la conferència inaugural i a la vegada introductòria sobre l'activitat legislativa en el municipi medieval, les Jornades s'organitzen en dos àmbits: el cas de la Fatarella, el seu Municipi i l'estudi de les ordinacions de 1705; i l'estudi del municipi ja en aquells territoris d'una forma àmplia i general.

Un projecte ambiciós, en el que participen prestigiosos estudiosos de l'ordenació municipal en aquells àmbits territorials, membres de diverses Universitats com coneixeu.

D'altra banda, a proposta del Centre d'Estudis de la Fatarella, coorganitzador d'aquestes Jornades, es vol reconèixer amb aquestes Jornades la personalitat del Dr. Josep M. Font Rius, qui en la seva obra, *Cartas de población y franquicia* de 1969, publicava la majoria de les Cartes de població de la Terra Alta i de les Terres de l'Ebre en general. I ell també és qui va donar a conèixer aquestes ordinacions de la Fatarella de 1705, en una edició del *Anuario de Historia del Derecho Español* de 1961.

Esperàvem tenir-lo avui aquí amb nosaltres, en principi semblava que s'animava ja que és la primavera, però finalment per l'edat i qüestions familiars, no hi pot ser. Ens fa arribar la salutació i nosaltres volíem retre-li un homenatge personal dedicant-li aquestes Jornades.

Hem d'agrair finalment a l'Ajuntament i al Centre d'Estudis de la Fatarella el seu recolzament a aquesta iniciativa, en particular a la seva alcaldessa, Sra. Carme Pelejà, i a Ramon Gironès president del Centre, i ja a tots aquells que han col·laborat perquè aquestes Jornades siguin un èxit.

Com a les altres institucions del país que ens han donat el seu suport i que estan altament representades en la Comissió Organitzadora de les Jornades.

La Fatarella, 19 d'abril de 2007

Dr. Josep Serrano Daura
Universitat Internacional de Catalunya

VIII Trobada d'Associacions del Camí de Sant Jaume i Ajuntaments de l'Ebre i de la Mediterrània

Pere Rams Folch

Els passats 26 i 27 d'abril es va celebrar a Batea la VIII Trobada d'Associacions del Camí de Sant Jaume de l'Ebre i de la Mediterrània, amb una gran participació d'assistents a tots els actes de la trobada, organitzada pel Patronat pro Batea i la Coordinadora de las Asociaciones Jacobeas del Ebro y del Mediterráneo, i que va comptar amb la col·laboració dels Serveis Territorials del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, la Diputació de Tarragona, el Consell Comarcal de la Terra Alta, l'Ajuntament de Batea, l'Institut Ramon Muntaner, la Caixa, el Centre Cultural i Recreatiu Sant Isidre i la Cooperativa Agrícola de Batea.

Sota el lema "L'ordenació dels camins de l'Ebre i del Mediterrani", el dissabte al vespre, el Dr. Àngel Monlleó va inaugurar la trobada amb una ponència sobre el més que possible traçat del camí de Sant Jaume des de Tortosa a Saragossa en el tram de la Terra Alta i el Baix Aragó fins a Casp, basant-se sobretot amb la documentació cartogràfica i documental. La jornada del dissabte va servir també per a presentar-se les noves associacions de Castelló i del Camp de Tarragona.

La jornada del diumenge va tenir dues vessants: la científica, amb la lectura de les comunicacions presentades a la trobada, i la més lúdica, amb una caminada pel tram de camí de Sant Jaume des de la Venta de Sant Joan i Batea, amb una setantena de participants i una visita turística pel casc antic de Batea.

Pel que fa a l'acte acadèmic, va començar amb la presentació per part del president de la Coordinadora de las Asociaciones Jacobeas del Ebro y del Mediterráneo, el Sr. José Ramón Barranco. Un dels fils conductors va ser la proposta de promoció cultural del tram de camí Gandesa - Monasterio de Rueda i l'art mudejar, presentat per Juan Ferrer Figueras, ja que moltes de les comunicacions presentades tenien aquesta finalitat: *El arte mudejar, patrimonio mundial*, presentada per Bautista Antorán Zabay, de l'Associació de Amigos del Monasterio de Rueda; *El memorial mudéjar de Gandesa*, per Francisco Brú i Urgell; *El camino jacobeo del ebro y Tortosa como avanzada del arte mudéjar*, per Vicent Josep Ruiz i Prades; *Lo mudejar, lo cisterciense y lo sanjuanista ab initio*, per Miguel Berganza Delgado i Juan Mª Ferrer

Figueras; *El castillo de la encomienda sanjuanista de Vilalba dels Arcs. Otras manifestaciones mudéjares*, per Jesús Bru, on es donava a conèixer el descobriment de les restes del castell de Vilalba dels Arcs; *El peregrinaje a través de los tiempos. La iglesia templaria de Gandesa: sus mensajes*, per Horst Rietmüller; *Espiritualidad del camino*, per Mn. Jordi Villa i Borràs; *Las plantas y las hiervas con las que el camino, desde Gandesa a Rueda, obsequia al peregrino*, per María del Carmen Ribó Abellán; *Manifestaciones cistercienses*, per Juan Mª Ferrer Figueras; *La bóveda mudejar de la Colegiata de Caspe*, per Alfredo Grañena Gavín.

Altres comunicacions va ser les presentades per Jesús Serrano, de l'Associació del Montsià, *Coincidencias i Recuerdo; Las señales de mi camino: la flecha, el sol, la luz, lo más alto*, per la Casa Figueras de Gandesa, *In Memoriam* del seu titular D. José Joaquín Ferrer Figueras; *También hace camino la casa donde descansa el peregrino*, per Juanita Jornet i Alfons Sesé, de Gandesa; *Reflexiones de un Sanjuanista Caspolino en Batea*, per Amadeo Barceló Gresa; *Tarragona Año Paulino* per Mn. Jordi Vila Borràs; *"Les Marrades" o camino des del mar al Ebro. Otro puerto mediterráneo que se abre al camino jacobeo* per Rafael Papasseit; *Mi historia, nuestra historia* per Carmen J. Mar; *La via edetana: forjado y nacimiento de un camino milenario, Tramo del Camino Jacobeo del Ebro Batea – Rueda i El Camino Jacobeo del Ebro*, presentades per José Manuel Bonastre; *Comunicación del presidente de la Asociación de Amigos del Camino de Santiago de Alcañiz, en referencia a la carta de la Asociación de Andorra*, per Santos Soro; *Informe de la noria del Monasterio de Rueda* per Bautista Antorán Zabay; *Alcanadre: la recuperación de su hermoso retablo de Diego de Camporredondo*, per Gloria Pérez Las Heras. Finalment, el president de la Federació d'Associacions d'Amics del Camí de Sant Jaume a Catalunya, José Luis Muñoz Costa, també va tenir l'oportunitat d'intervenir en la trobada.

Donada la importància d'aquesta trobada, creiem convenient reproduir les conclusions obtingudes de la mateixa i redactades per la Coordinadora de las Asociaciones Jacobeas del Ebro y del Mediterráneo:

- *Felicitar a las Asociaciones de Castellón y de Tarragona por su participación por vez primera en los Encuentros de Asociaciones jacobeadas del Ebro y del Mediterráneo, y congratularnos por ello, pues, aparte de que enriquecerán*

los contenidos de nuestro hacer con sus meritorias aportaciones, nos abren nuevos campos en la promoción del peregrinaje jacobeo desde el Mediterráneo.

- *Idéntica consideración hacemos respecto del Braç de Scala Dei. Así mismo, animamos a seguir en su labor a los que trabajan en el estudio de la espiritualidad y señalización de los cenobios que, en el entorno del Camino Jacobeo del Ebro, hemos llamado Los Monasterios del Silencio. Nuestro reconocimiento por esta labor en l'Hospitalet de l'Infant y Scala Dei, a D. Joseph Jordax.*
- *Apreciamos, por lo que de recuperación del Patrimonio supone y por las sensibilidades solidarias que a buen seguro harán sentir, la propuesta de crear Tramos de Promoción Cultural Conjunta, y la labor que en este aspecto ha empezado a realizarse en el Tramo Gandesa - Real Monasterio de Rueda.*
- *Felicitar a la Asociación de Amigos del Real Monasterio de Rueda y al Ilmo. Ayuntamiento de Alcanadre por la obtención del Premi a la Recuperació del Patrimoni Cultural del Camí de Sant Jaume de l'Ebre, que les ha sido concedido, respectivamente, en atención a la restauración de la célebre y simbólica noria y a la completa recuperación de hermoso retablo barroco de Diego de Camporredondo.*
- *Animar, en atención al espíritu de PAZ Y SOLIDARIDAD que siempre debe regir en el Camino de Santiago, a las Asociaciones de Andorra y Alcañiz a solucionar, sin estridencias de ningún tipo, la problemática de señalización que tienen.*
- *Solicitar del Ilmo. Ayuntamiento de Girona que en atención a las poderosas razones expuestas por D. Joaquin Rosa i Roca, el nuevo puente sobre el río Ter se llame de Sant Jaume, tal como era conocido el anterior.*
- *Agradecer a D. Jesús Brú i Doménech, el aprovechar el foro de este VIII ENCUENTRO para dar en primicia la no-*

ticia del descubrimiento del castillo de la Encomienda sanjuanista de Vilalba dels Arcs. Le animamos a continuar en su labor de recuperación, ya que los restos encontrados, como muy bien dijo, presuponen nuevos hallazgos que permitirán confirmar la fecha de la reconversión del viejo castillo templario en el que sería un bello edificio cuatrocentista, coincidiendo con la elevación de Vilalba a capital de la Encomienda de su mismo nombre.

- Rogar a D. José Ramón Barranco del Amo a que en un plazo adecuado fije las líneas generales que deberían regir el funcionamiento de la Coordinadora de las Asociaciones jacobeanas del Ebro y del Mediterráneo, para que, conformadas con las principales asociaciones pueda ser presentada en Tarragona, con ocasión del IX Encuentro. Y agradecerle su trabajo en pos de la apertura al Camino Jacobeo del Ebro de las Asociaciones ribereñas al Mediterráneo, como son las Asociaciones de Castellón y Tarragona y el Braç Hospitaler de l'Hospitalet de l'Infant.
- Excusar la asistencia de la Soberana Orden Militar y Hospitalaria de San Juan de Jerusalén, Rodas y Malta por hallarse en su anual peregrinación al Santuario de Lourdes atendiendo a los enfermos. Dada la especial vinculación que une esta benemérita Orden con la Terra Alta y la comarca de Caspe, esperamos su presencia en próximas actividades jacobeanas. Agradecer a D. Borja de Müller las gestiones realizadas.
- Agradecer al Dr. Ángel Monlleó su documentada conferencia. También a todos los autores de comunicaciones que en número considerable, con su rico y variado contenido contribuirán a enriquecer el acervo peregrino del Ebro y el Mediterráneo.
- Agradecer, de igual manera, a cuántos han hecho posible la realización de este Encuentro.
- Recordar que la gran participación habida, rica de contenidos y de personas, tuvo su germen en la abadía de Montserrat, junto a la Patrona de Cataluña, y

de los españoles Estrella de Oriente en el año 2001 en reunión promovida por tres personas con responsabilidades jacobeanas en el entorno del Ebro y del Mediterráneo, en Sabadell, Zaragoza, y las Terres de l'Ebre, Ferrán Lloret, José Ramón Barranco y Juan Ferrer. Y que cerca de Zaragoza, los dos grandes caminos catalanes, mediterráneos y levantinos se unen para hacerse uno al llegar al Pilar.

- Que el IX ENCUENTRO DE ASOCIACIONES JACOBEAS DEL EBRO Y DEL MEDITERRÁNEO se celebre en Tarragona, organizado por la Assosiació d'Amics del Camí de Sant Jaume del Camp de Tarragona y se sugiere que la X, que se corresponderá con el año 2010, lo sea en Mallén en atención a haber generosamente renunciado en favor de Tarragona a ser la sede de la del año 2009.

VIII Encuentro de Asociaciones y Ayuntamientos del Ebro y del Mediterráneo

La ordenación de los caminos del Ebro y del Mediterráneo

Batea, 26 y 27 de abril de 2008

Organizan

Asociació d'Amics del Camí de Sant Jaume del Camp de Tarragona

Colaboran

Departament de Cultura i Migracions de les Terres de l'Ebre
MUNICIPI D' BATEA
CONSELL LOCAL DE TARRAGONA

Centre Cultural i Recreatiu Sant Isidre
Cooperativa Agrícola de Batea
La Caixa

Exposició i edició del Dossier d'Història Terraltenca 14 sobre el paper moneda durant la Guerra Civil a la Terra Alta

Presentació de M. Carme Jiménez Fernández, directora de l'Institut Ramon Muntaner, el dia 10 de juliol a Batea

Com a directora de l'Institut Ramon Muntaner sovint assisteixo a les presentacions de molts dels projectes, activitats i publicacions que realitzen els centres d'estudis. De fet, he vingut en diverses ocasions a la presentació d'altres números del Dossier, tot i que és la primera vegada que em trobo en aquest costat de la taula.

Sempre és per a mi un plaer poder observar com es concreten projectes, l'evolució dels quals hem anat seguint gràcies al contacte amb les entitats i amb els investigadors que els impulsen o els materialitzen, i encara més si els hem pogut donar suport a través de les diferents línies d'ajuts que convoquem des de l'Institut.

Però la satisfacció és encara més gran si tenim en compte que l'obra que es presenta avui sorgeix d'una col·laboració entre el Patronat Pro Batea i el Centre d'Estudis de la Terra Alta, dues entitats que han tingut una estreta relació amb l'Institut des de la nostra creació ara fa cinc anys. A més a més, el llibre complementa un altre element de recerca i divulgació cultural que és l'exposició que sobre aquesta mateixa temàtica ha realitzat el Centre d'Estudis de la Terra Alta. I sempre ens hem de congratular d'iniciatives d'aquest tipus.

Abans de centrar-me pròpiament en la presentació de l'obra voldria posar de relleu la important tasca que els centres d'estudis realitzen per a la recerca i la cultura en el territori, cada vegada més visible i reconeguda dins el conjunt de la cultura catalana. L'aportació que es realitza des dels centres és fonamental per a conèixer la realitat més propera, per donar-li valor i per dinamitzar-la. Però no podem oblidar les persones, perquè les entitats estan formades de persones que són les que les fan funcionar, i per tant també voldria aprofitar per agrair tant als integrants dels centres que han impulsat el projecte i que tiren endavant el Dossier, com als autors, la seva dedicació.

Com abans he apuntat l'estudi que presentem parteix de la idea del Centre d'Estudis de la Terra Alta de fer una exposició itinerant amb l'objectiu de donar a conèixer les emissions de moneda local realitzades en els diferents pobles de la comarca durant la Guerra Civil. El Patronat Pro Batea

va decidir participar en aquesta iniciativa dedicant el número 14 del *Dossier d'Història Terraltenca* a aquesta temàtica. L'objectiu no era que es convertís en el catàleg de l'exposició sinó que servís per complementar la informació que en ella s'hi recollia.

Però abans d'entrar en el llibre presentarem el seus autors.

L'obra que ens ocupa ha estat realitzada gràcies al treball conjunt de tres autors: David Tormo, Pere Rams i Josep M. Pérez Suñé. De tots ells tenia referències, de David Tormo de manera indirecta a través de treballs seus anteriors, i de Pere Rams i el Josep M. Pérez gràcies a la seva vinculació amb els centres d'estudis de la comarca. De fet el Pere i el Josep M. van ser dues de les primeres persones que vaig conèixer en arribar aquí ara fa cinc anys, quan van venir a presentar un projecte dins la primera convocatòria de l'Institut, i el contacte ha estat continuat des d'aleshores gràcies a d'altres projectes i activitats en què ens hem anat trobant. Per tant, quan em van demanar si volia fer la presentació vaig acceptar de seguida tant per amistat com per la qualitat contrastada dels investigadors.

David Tormo, és llicenciat en Història per la Universitat de Barcelona i està especialitzat en Història contemporània. Actualment realitza la seva tesi doctoral centrada en l'evolució de l'ensenyament primari al districte escolar de Gandesa entre 1834 i 1931.

Professionalment destaquem els seus treballs com a professor associat a la Universitat Rovira i Virgili entre febrer i juliol del 2008 i el seu càrrec de director de projectes al Consorci Memorial de la Batalla de l'Ebre entre juliol de 2001 i febrer de 2006. Actualment, treballa per a algunes editorials en la redacció d'articles de temàtica històrica. Ha format part d'equips de redacció de diferents publicacions, ha participat en la redacció de diversos projectes museogràfics i ha estat ponent en gran nombre de congressos i jornades.

Pere Rams és llicenciat en Història per la Universitat Rovira i Virgili i està especialitzat en prehistòria, història antiga i arqueologia. Actualment, compagina l'arqueologia amb la feina de pagès. Com a arqueòleg destaquem els seus treballs en diferents elements patrimonials de les Terres de l'Ebre, actuacions en el Molí d'oli dels Socis (Batea) o les seves actuacions als castells de Móra d'Ebre i l'Aldea.

Ha realitzat diferents investigacions, moltes de les quals vinculades a la comarca: destaquem per exemple l'estudi històrico-arqueològic de l'estructura i cronologia del poblament romà de la comarca de la Terra Alta. Recentment ha deixat el càrrec de president del Patronat pro Batea, que havia os-

El paper moneda a la Terra Alta durant la Guerra Civil (1936-1939)

Sala d'exposicions de l'Ajuntament de Batea de l'11 al 13 de juliol de 2008

Horari: 12 a 14 h / 18 a 21 h.

Dia 10 a les 20 h., a la sala d'actes de l'Ajuntament: presentació Dossier d'Història Terraltenca, 14 i inauguració de l'exposició

Organitzen:

PATRONAT PRO BATEA
Secció d'Arqueologia

Col·laboren:

DIPUTACIÓ DE TARRAGONA

Consell Comarcal de la Terra Alta

Departament de Cultura
Mijans de Comunicació
Serveis Territorials de les Terres de l'Ebre

AJUNTAMENT DE BATEA

tentat entre l'any 2003 i el 2008. És president del Centre d'Estudis de la Terra Alta des de gener del 2007.

En Josep M. Pérez és llicenciat amb grau en Geografia i Història, també està especialitzat en Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia. Ha dirigit diferents projectes d'investigació i intervencions arqueològiques, molts dels quals ha compartit amb Pere Rams. Ha publicat diversos articles especialitzats centrats en temes d'arqueologia i història antiga de les Terres de l'Ebre. Actualment, és membre de l'equip d'excavació arqueològica en el Monte Testaccio a Roma.

Per entrar ja en matèria direm que la publicació se centra en l'emissió de bitllets, moneda fraccionària, per part dels ajuntaments i d'altres entitats de la Terra Alta durant la Guerra Civil i analitza els motius i les circumstàncies que ho van fer possible. L'estudi presenta el paper moneda com un patrimoni històric que serveix de punt de partida per a l'anàlisi d'un determinat període, dels seus antecedents i de les seves repercussions.

En un primer moment els autors realitzen una breu introducció que serveix per situar l'obra, on ens expliquen els seus fonaments i les dificultats amb què s'han trobat a l'hora de tirar endavant la investigació.

Els elements que han servit com a fonament per a la recerca han estat la documentació del paper moneda apareguda en les diferents poblacions territorialment en aquest període, sobretot a través de col·leccionistes, i la consulta de la bibliografia de referència en relació a aquest tema per tal de poder contextualitzar la recerca.

Un dels problemes amb què es van trobar va ser que les obres d'un dels principals especialistes en la matèria, Antoni Turró, no contenen notes bibliogràfiques i per tant han hagut d'intuir quines van ser les fonts utilitzades per l'autor. En relació a la documentació original, si bé en teoria tots els ajuntaments havien de notificar a la Generalitat l'emissió de moneda i, en cas d'haver-ho fet, s'hauria trobat la informació recollida al Butlletí Oficial de la Generalitat, de fet la majoria no va complir amb aquesta obligació. Una altra font de consulta de la documentació original haurien de ser els arxius municipals, però l'estat precari en què es troben molts d'ells, sovint sense catalogar ni organitzar, fa difícil que la documentació que s'hi troba pugui ser apta per a la recerca històrica; i també cal afegir la destrucció que diferents arxius municipals van patir com a conseqüència de la Guerra Civil.

A posteriori, els autors entren en matèria i ho fan amb un apartat dedicat a explicar el problema de la moneda fraccionària. Aquest apartat és fonamental per a l'obra, ja que explica per què els ajuntaments i altres entitats comencen a eme-

tre paper moneda, i serveix per introduir al lector amb solvència a l'estudi detallat del cas concret de cada població de la comarca.

En aquest apartat s'analitza com l'esclat de la Guerra Civil va suposar un trencament amb les estructures del govern de l'Estat preexistents i va fer necessàries mesures i actuacions per tal d'adaptar-se a les noves circumstàncies.

Els autors expliquen d'una manera molt concisa quina és la situació prèvia a juliol del 36 i ens presenten el següent panorama. El responsable de l'emissió de moneda en aquell moment era l'Estat Espanyol a través del Banc d'Espanya i es regia pel patró plata. Als autors els interessa especialment destacar les emissions fetes en metall, moneda fraccionària utilitzada per a les transaccions quotidianes i que era fonamental per a la normalitat econòmica del país.

Amb l'esclat de la guerra aquesta moneda fraccionària, que era fonamental per al dia a dia de la població, es va reduir considerablement com a conseqüència de la incertesa de la població davant el que estava passant. Una reacció lògica per part de la gent i també per part de les mateixes institucions de govern va ser l'atresorament de la moneda de més valor, la de plata.

Davant la passivitat del govern de la República per resoldre el problema, el govern de la Generalitat va actuar, tot i no tenir competències en economia. El llibre exposa com hi ha autors que han vist en aquesta mesura per part de la Generalitat un acte de sobirania nacional, que anava més enllà d'una pura resposta a un problema social i econòmic. La Generalitat era emissora de moneda i es fonamentava en els seus fons propis, no depenia del Banc d'Espanya per fer-ho. Però aquesta mesura no va acabar amb el problema i per tant la Generalitat va buscar altres vies per tal de resoldre'l.

Un cop introduït el tema i algunes de les solucions apuntades, el llibre se centra en la intervenció realitzada a nivell municipal amb l'apartat titulat "La intervenció municipal".

En primer lloc, s'hi explica el tema de la desaparició dels ajuntaments electes com a conseqüència de la guerra i la seva recuperació per part del Govern de la Generalitat l'octubre del 36 mitjançant un decret, tot i que aquests no es constituïssin democràticament, i que els ampliava les funcions respecte a la Llei municipal catalana de 1933-1934.

Això va permetre als ajuntaments emetre moneda pròpia, de curs legal, dins el terme municipal i sempre garantida per bitllets de curs legals emesos pel Banc d'Espanya i la Generalitat de Catalunya. Es tractava de fraccionar una moneda preexistent.

A partir d'aquest moment, els autors, tot i fer una

reflexió del que va passar a la resta de Catalunya, se centren especialment en el cas de la Terra Alta i ens diuen que els dotze municipis de la comarca es van decantar per emetre moneda per agilitzar l'economia local.

Una de les primeres constatacions com a conseqüència d'aquesta llibertat d'emissió i de la manca de planificació al respecte va ser la diversitat de tamanys, colors, materials, etc. d'aquest paper moneda, com es pot veure amb més detall en els apartats dedicats a les diferents poblacions.

Fins l'any 38 no va intervenir el Ministeri d'Hisenda prohibint l'emissió i circulació de paper moneda dels organismes autonòmics o municipals. Però com que no va aportar cap solució al problema de la moneda fraccionària, el paper moneda va continuar circulant fins el final de la guerra.

En el cas de la Terra Alta, la desaparició de la moneda local es va produir al 38 amb l'entrada de les tropes franquistes i la imposició de la seva moneda.

Després de la introducció del llibre, dividida en diferents apartats, els autors se centren en les emissions municipals analitzant exhaustivament població per població, fent referència a les realitzades des dels ajuntaments i, també en el cas d'alguns municipis, a les que van realitzar altres organismes com societats, sindicats agrícoles o comerços locals.

Ara no tractaré població per població, això ho deixo per als lectors de la comarca que de ben segur començaran amb el seu municipi, després tindran la curiositat de veure que va passar en les altres poblacions, sinó que intentaré donar una visió general de com els autors s'aproximen a cada cas i de quina manera estructurin la informació que aporten.

En primer lloc, ens situen en cada població en relació als fets de caire general que han explicat amb anterioritat, concretament ens parlen de les repercussions dels Decrets de la Generalitat d'octubre de 1936 sobre la recuperació dels Ajuntaments, de com s'acaben estructurant en cada població (recordem que ara la composició no respon a la voluntat democràtica sinó a l'equilibri de les forces sindicals i polítiques) i de les vicisituds per constituir-los.

Tot seguit, un cop posats en situació, expliquen quan i com s'inicia el procés d'emissió de moneda; donen dades molt precises del color, mides, qualitat del paper, detalls del disseny, forma (rectangular, circular), llengua emprada i característiques del seu redactat. En la majoria dels casos la descripció va acompanyada de la il·lustració de la moneda; si hi va haver una o diverses emissions i intenten aduir els motius en els casos que els han pogut trobar documentats; per quant valor

van emetre paper moneda; de quina manera era validat; si era o no de curs legal, és a dir, si estaven garantits pel Banc d'Espanya i la Generalitat de Catalunya; durant quin període es va emetre i la durada; i aquells elements destacables o més significatius, com per exemple el fet que a Arnes la llengua utilitzada fos el castellà o que a Batea es fessin bitllets amb un valor tan poc freqüent com 35 cèntims.

En els casos en què existeix una altra entitat emissora, principalment de vals, ens la situa en context, ens explica la seva composició i les seves funcions i com eren les seves emissions i quan es van fer servir.

Com a conclusió podríem dir que el llibre té moltes virtuts: la seva estructura, passant de l'explicació general als casos concrets municipi per municipi el fa més accessible. I dins dels apartats dedicats a les diferents poblacions destaca la manera sistemàtica i exhaustiva de presentar la informació; que es tracta d'un llibre molt ben documentat que, tot i les dificultats que apunta en els primers apartats, articula de manera magistral tant les fonts com la bibliografia que ha estat consultada; com ja s'anunciava al principi, no ens trobem davant d'un catàleg, han anat més enllà, i a part de donar-nos a conèixer a través de les imatges els diferents bitllets emesos, els contextualitza no només tenint en compte les circumstàncies generals sinó també les particularitats de cada població. Per tant, podríem dir que una obra com aquesta seria el desitjable per complementar qualsevol exposició.

Cal agrair el gran esforç que han fet les entitats responsables de l'edició per tal d'incorporar les imatges de manera exhaustiva i en color. Per tant podem dir que ens trobem davant d'un treball de recerca rigorós, exhaustiu i molt ben articulat que de ben segur serà de gran interès no només per a la gent de la comarca, sinó també per als investigadors d'aquest període històric.

Finalment, només em queda felicitar als autors i també a les entitats i a les persones que es van posar d'acord per coordinar l'exposició i complementar-la amb la dedicació del **Dossier número 14** a aquest mateix tema. Des de l'Institut sempre diem que sumar sinèrgies és molt important i aquest és un exemple clar de com guanyen els projectes si es treballa en col·laboració.

